

Drugo javno posvetovanje v sklopu prenove Strategije prostorskega razvoja Slovenije

Prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti za prostorski razvoj v Sloveniji

Gradivo za udeležence

1 Opis metode SWOT

Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti (SWOT) (*ang. Strengths Weaknesses Opportunities Threats*) je strukturirana metoda načrtovanja in vrednotenja prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti, ki nastopajo pri izvajanju projekta, poslovnega načrta, politike, akcijskega načrta ... Izvede se lahko za območje, mesto, osebo, izdelek itd. Analiza vključuje navedbo cilja politike, podjetja ali projekta ter prepoznavo notranjih in zunanjih dejavnikov, ki so ugodni ali neugodni za doseganje zastavljenega cilja.

SWOT analiza se običajno izvede v obliki matrike, ki vsebuje naslednje kategorije:

Prednosti: lastnosti prostora (gospodarske, družbene in okoljske značilnosti) območja Slovenije (ozemlja), ki mu dajejo prednost pred drugimi območji	Slabosti: lastnosti prostora (gospodarske, družbene in okoljske značilnosti) območja Slovenije (ozemlja), ki ga postavljajo v slabši položaj od drugih območij
Priložnosti: lastnosti prostora, ki bi jih lahko bolje izkoristili v svojo korist, v prid razvoju prostora (gospodarske, okoljske in družbene značilnosti); zunanje okoliščine, ki bi jih lahko izkoristili v prid razvoju prostora	Nevarnosti: elementi ali okoliščine, ki bi lahko povzročile grožnjo za doseganje zastavljenih ciljev ali grožnjo kakovosti prostora (gospodarskim, družbenim ali okoljskim značilnostim prostora)

V postopku priprave SWOT si uporabniki zastavijo vprašanja, na podlagi katerih pridejo do smiselnih informacij v vsaki kategoriji (SWOT). Na prednosti in slabosti vplivajo v največji meri notranje okoliščine (okoliščine, ki izhajajo neposredno iz predmeta vrednotenja, nanje se da vplivati), na priložnosti in nevarnosti pa vplivajo še zunanje okoliščine (okoliščine, ki so neodvisne od predmeta vrednotenja, nanje se ne da vplivati ali pa je vpliv zelo omejen – npr. geopolitične okoliščine, na katere je vpliv Slovenije zelo omejen ali ga sploh ni). V matriki SWOT je prisotna časovna komponenta. Prednosti in slabosti se nanašajo na pretekli in sedanji čas, medtem ko se priložnosti in nevarnosti nanašajo na prihodnost (kaj lahko storimo, da npr. potenciala bolje izkoristimo ter se pripravimo na soočenje z identificiranimi nevarnostmi).

Slika 1: Notranje in zunanje okoliščine pri pripravi SWOT analize

SWOT ANALYSIS

Vir: Wikipedia

Pri SWOT analizi prostorske (ali drugih) javnih politik je cilj tudi izbor prioritet oz. prednostnih ciljev glede na ugotovitve o prostorskih potencialih ter kot odziv na ugotovljene prostorsko razvojne trende. Identifikacija SWOT služi tudi kot informacija pri kasnejših korakih v procesu načrtovanja ukrepov za doseg ciljev. Odločevalci na podlagi ugotovitev SWOT lahko razmislijo ali je nek cilj z načrtovanim ukrepom glede na ugotovitve SWOT sploh dosegljiv. Če cilj ni dosegljiv, se izbere drugačen cilj in postopek ugotavljanja skladnosti se ponovi.

2 Namen izvedbe SWOT pri pripravi SPRS 2050

Del procesa priprave nove SPRS je identifikacija prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti (SWOT) na področju prostorskega razvoja v Sloveniji. Identifikacija SWOT bo privedla do smiselnih informacij, uporabnih pri pripravi vizije in oblikovanju ciljev prostorskega razvoja do leta 2050. Analiza SWOT bo izhajala iz že pripravljenih gradiv (Poročilo o prostorskem razvoju ... in izhodišča za pripravo SPRS), na podlagi katerih je mogoča vsebinska strokovna razprava. V septembru in oktobru 2015 bomo izvedli dve tovrstni delavnici, eno s sodelavci DzPGS in drugo s širšo strokovno javnostjo.

Posebnost izvedbe za potrebe priprave SPRS

Prostorsko načrtovanje je interdisciplinarna dejavnost, ki v sklopu procesa povezano obravnava gospodarske, družbene in okoljske vidike v prostorskem okviru. Skozi proces priprave je treba zagotoviti osredotočenost na problem oziroma tematike, ki so ključne za prostorski razvoj. Izhajajoč iz že opravljenih analiz (Analiza izvajanja SPRS; Poročilo o prostorskem razvoju) ter izhodišč za prenovo SPRS se analize SWOT izvede po sledečih vsebinskih področjih:

- Poselitev in vloga mest

- Prostorska povezanost in dostopnost do storitev in delovnih mest
- Kakovost in razpoložljivost virov za prostorski razvoj
- Prepoznavnost Slovenije v širšem prostoru, identiteta
- Upravljanje s prostorom

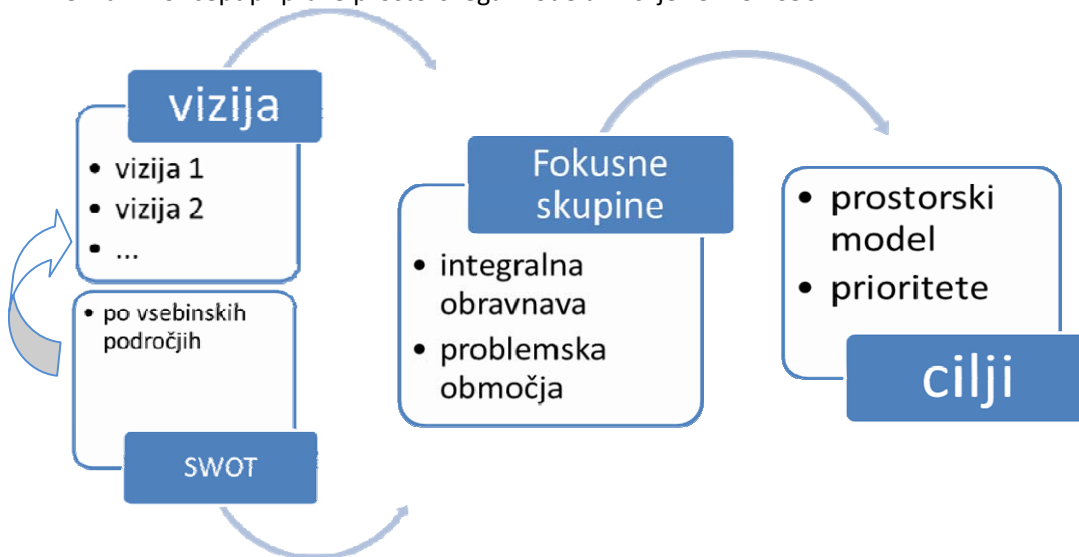
Primer 1: osnutek Strategije prostorskega razvoja Hrvaške

SWOT so izvedli za tri področja/kategorije:

- Prostorske danosti - naravni viri, krajina, kulturne vrednote, tudi demografija (okoljski in človeški kapital)
- Organizacija prostora in prostorski sistemi – sistem poselitve, prometna, energetska, okoljska in družbena infrastruktura, stanovanja (antropogeni kapital)
- Upravljanje s prostorskim razvojem – sistem prostorskega načrtovanja, ukrepi in inštrumenti prostorske politike, spremljanje stanja prostorskega razvoja, sektorske politike, usklajevanje politik

V sklopu izvedbe SWOT se pri posameznem vsebinskem področju upošteva tudi vidike problemskih območij kot npr. gorska ali obmejna območja, podeželje, funkcionalna urbana območja, morje in podobno. Ta območja bodo sicer v naslednjih korakih priprave SPRS posebej in podrobneje obravnavana po fokusnih skupinah, za katere so rezultati SWOT eno izmed vsebinskih izhodišč (slika 2). Na podlagi zaključkov fokusnih skupin, ob upoštevanju rezultatov SWOT ter pripravljenih vizij prostorskega razvoja bodo oblikovani predlogi ciljev prostorskega razvoja ter odgovarjajoč model prostorskega razvoja in ukrepi za doseganje ciljev.

Slika2: Koncept priprave prostorskega modela in ciljev SPRS 2050.

3 Vsebinska področja izvedbe SWOT

V prejšnji točki predlagana vsebinska področja se pri izvedbi analize SWOT uporabljajo izključno kot pripomoček za osredotočenje razprave. Nabor vsebinskih področij ni končen in se ga v procesu razprave lahko spremeni ali dopolni. Vsebinska področja ne sledijo obravnavi prostora v SPRS, kjer so izpostavljeni trije prostorski sistemi (poselitev, gospodarska javna infrastruktura in krajina) ter v ločenem poglavju ukrepi za izvajanje, so pa vsa predlagana vsebinska področja zajeta v SPRS. Pri tem velja poudariti, da je prepoznavnost obravnavana le v smislu prepoznavnih krajinskih območij in ne tudi prostorske identitete.

Preglednica 1: Primerjava vsebinskih področij izvedbe SWOT z vsebino veljavne SPRS

Vsebinska področja SWOT	SPRS
POSELITEV IN VLOGA MEST PROSTORSKA POVEZANOST IN DOSTOPNOST DO STORITEV IN DELOVNIH MEST	<i>II ZASNOVA PROSTORSKEGA RAZVOJA IN PODROBNEJŠE USMERITVE PO PROSTORSKIH SISTEMIH</i> <i>III ZASNOVA PROSTORSKEGA RAZVOJA</i> - 1 Razvoj poselitve - 2 Razvoj gospodarske javne infrastrukture - 3 Razvoj krajine (vsebuje tudi prepoznavnost krajinskih območij)
KAKOVOST IN RAZPOLOŽLJIVOST VIROV	<i>III 2 Razvoj gospodarske javne infrastrukture</i> - 2.3.2. Obnovljivi viri energije - 2.4.1 Oskrba z vodo <i>III 3 Razvoj krajine</i> - 3.3 RABA NARAVNIH VIROV Razvoj krajine (tla, voda, les, mineralne surovine)
UPRAVLJANJE S PROSTOROM	<i>IV UKREPI ZA IZVAJANJE SPRS</i>
PREPOZNAVNOST IDENTITETA	- Delno zajeto v poglavjih: <i>III 1 Razvoj poselitve (arhitekturna prepoznavnost mest in drugih naselij)</i> in <i>III 3 Razvoj krajine (prepoznavnost krajinskih območij)</i>

Poselitev in vloga mest:

Kot poselitev razumemo razmestitev naselij v prostoru. Značilnosti poselitve oz. poselitvenega vzorca, ki pri tem nastane, določajo naravne razmere ter gospodarski, družbeni in kulturni dejavniki. Temeljna členitev poselitvenega vzorca (tipologija) razlikuje podeželska in mestna (urbana) naselja¹. V Sloveniji je 6034 naselij, med katerimi prevladujejo majhna naselja. Večjih mest je malo, le sedem mest ima več kot 20.000 prebivalcev. Mesta so nosilna središča urbanega sistema², v njih se koncentrirajo dejavnosti

¹ Kladnik, D., 1999. Leksikon geografije podeželja.

² Urbani sistem prikazuje hierarhijo vseh naselij na obravnavanem območju in temelji na opremljenosti naselij z oskrbnimi in storitvenimi dejavnostmi (Drozg V., 2005. Koncept policentrične urbane ureditve Slovenije, Dela 24)

splošnega družbenega pomena (upravne, zdravstvene, izobraževalne, kulturne funkcije), gospodarske dejavnosti, delovna mesta. Na podlagi velikosti mesta delimo na majhna, srednje velika in velika mesta. V Sloveniji prevladujejo majhna in srednje velika mesta. Mesta imajo glede na svojo velikost in funkcije različno velika gravitacijska ali vplivna območja, znotraj katerih potekajo vsakodnevne predvsem delovne migracije, s tem pa tudi različno vlogo kot središča v urbanem sistemu. Večja središča imajo pogosto tudi pripadajoča funkcionalna urbana območja (znotraj katerih je lahko več mestnih/urbanih naselij, pa tudi vmesna suburbanizirana in podeželska območja), za katere je značilna velika gostota tokov in povezav.

Povezanost in dostopnost:

Povezanost pomeni obstoj prometne, telekomunikacijske in energetske infrastrukture ter pripadajočih prometnih sredstev in komunikacijskih storitev, s katerimi prebivalci dostopajo do informacij, dobrin in storitev oz. po katerih potujejo dobrine in informacije. Vrsta oziroma kvaliteta povezovalne infrastrukture vpliva na možnosti uporabe prostorskih potencialov regij in občin, navezave slovenskih infrastrukturnih sistemov na infrastrukturne sisteme sosednjih držav ter vpetost v mednarodna omrežja (npr. letalski promet, čezmejne povezave, informacijska in energetska omrežja) pa vpliva na konkurenčnost slovenskih mest/središč v globalnem svetu. Dostopnost je zmožnost doseči javne funkcije, delovna mesta, storitve in znanja in trge na udoben, cenovno ugoden, varen, in okoljsko ter časovno sprejemljiv način.

Kakovost in razpoložljivost virov za prostorski razvoj:

Kakovostna in količinska razpoložljivost naravnih virov kot so voda (pitna voda, namakanje in raba v industriji), energija (OVE, fosilni viri), tla (proizvodni potencial tal za kmetijstvo, zemljišča za izvajanje različnih dejavnosti), naravno ohranjena območja, čist zrak, hrana, les in biomasa. Poleg naštetih naravnih in antropogenih virov (glej tudi okvirček prostorski kapitali) v to vsebinsko področje sodijo še drugi viri – socialni /družbeni, zlasti znanje, veščine, izobrazbena struktura prebivalstva.

Prepoznavnost Slovenije v širšem prostoru , prostorska identiteta:

Prostorska identiteta se izkazuje na dva načina:

- prostorska identiteta v smislu posebnosti/značilnosti/prepoznavnosti/podobe prostora same po sebi (*per se*), ki pa se v času in prostoru spreminja;
- prostorska identiteta v identifikacijskem smislu oz. v smislu istovetenja posameznika ter skupnosti z deli ali prvinami prostora. Prostorska identiteta je tudi del narodne identitete, saj je prostor sam po sebi pomemben del narodne (nacionalne) identitete. Poleg drugih elementov narodne identitete kot so kulturno jezikovni, zgodovinski, socialno-gospodarski, politični, pa bi morali razmišljati tudi o vlogi Slovenije v kontekstu širše evropske identitete.

Prostorske (teritorialne) identitete so vezane na določeno ozemlje, so močno naslonjene na kulturo in tradicijo območja, na homogenost, na preteklo in sedanjo funkcionalnost ter so prisotne na več ravneh: državna (nacionalna), pokrajinska, urbana, podeželska. Identiteta v prostorskem smislu vsebuje različne elemente kot so **antropogeni elementi** (arhitekturni ali grajeni elementi kot so stara mestna jedra, gradovi, cerkve, vasi, infrastrukturni objekti); krajinski elementi (gozdne, vodne in kmetijske površine npr. njive, sadovnjaki, vinogradi pašniki, naravno ohranjena območja (mokrišča, gore, morska in rečna obala, klifi...); **ustanove in dejavnosti** (zdravilišča, muzeji, knjižnice, galerije, gasilski domovi, rokodelski centri).

Prostorska identiteta je prostorski potencial za razvoj ali pa predstavlja razvojno oviro (slab sloves). Npr. nekatera območja so zaradi svojega »slovesa«, povezanega s kakovostjo okolja, vidno privlačnostjo pokrajine ali krajinskih vzorcev, varnostjo in podobno bolj privlačno bivanjsko okolje za določene družbene skupine; v turizmu so prav tako nekatere pokrajine ali mesta privlačnejša zaradi naravnih ali kulturnih vrednot, klimatskih razmer itd.

Upravljanje s prostorom:

Upravljanje s prostorom razumemo kot skupek povezanih aktivnosti, katerih cilj je oblikovati horizontalno in vertikalno usklajene odločitve in ukrepe za vzdržen in skladen³ prostorski razvoj. V upravljanje s prostorom so vključeni različni deležniki (vključno s civilno družbo) na različnih teritorialnih ravneh (javna, civilna, zasebna). Pomemben del upravljanja s prostorom sloni na sistemu prostorskega načrtovanja, ki si pri tem pomaga z inštrumenti za koordinacijo ciljev različnih sektorskih politik ter koordinacijo ciljev teh politik na različnih teritorialnih ravneh, kakor tudi z načrtovalskimi procesi in postopki.

V EU se je uveljavil termin teritorialno vladovanje (*territorial governance*). Teritorialno vladovanje je organizacija in koordinacija aktivnosti med različnimi deležniki (akterji) s cilji zagotavljanja razvoja in ohranjanja prostorskih kapitalov (glej okvirček) in izboljšanjem pogojev za razvoj gospodarstva, družbe in blaginje ter ohranjanja okolja oz. za doseganje teritorialne kohezije.

Prostorski kapital vključuje:

- naravni / okoljski kapital (klimatske značilnosti, kakovost okolja),
- antropogeni kapital (vključuje urbano infrastrukturo, dostopnost do storitev, kakovost bivalnega okolja in tudi kakovost krajine (raznolikost, doživljajska privlačnost),
- družbeni – kulturni kapital (vključuje prvine družbene kohezije in socialne države, socialno vključenost; pripadnost in identiteto; kulturno dediščino in dostopnost do kulturnih dobrin),
- gospodarski kapital in človeški viri (vključuje blaginjo, razvitost gospodarstva in privlačnost za investicije, razvitost turistične infrastrukture, zaposlenost in kakovost delovnih mest, izobrazbeno in starostno strukturo prebivalstva,
- institucionalni kapital (vključuje dostopnost, raznolikost in kakovost javnih storitev, governance). Zmožnost institucij za vključevanje in sodelovanje v čezmejnih in mednarodnih omrežja. Prisotnost različnih institucij (tudi sedeži gospodarskih družb).

³ Cilj skladnega razvoja je zmanjševanje razvojnih razlik med različnimi območji, regijami.

4 Identificirani prostorski potenciali, razvojni trendi in izzivi za prihodnji prostorski razvoj

Analiza SWOT izhaja iz analitskih gradiv, pripravljenih v zadnjem obdobju. Ta gradiva (predvsem Poročilo o prostorskem razvoju 2015) stanja prostorskega razvoja ter trendov ne obravnavajo v smislu SWOT (prednosti, slabosti ...), pač pa stanje in trende večinoma le navajajo in opisujejo ter se, kjer je to bilo možno, do njih opredeljujejo v smislu »pozitivnega ali negativnega razvoja«. Elementi prostora so v nekaterih primerih opredeljeni kot potenciali za razvoj, v kontekstu SWOT pa so lahko opredeljeni kot prednost ali kot slabost.

Prostorski razvoj je proces spreminjanja prostora zaradi človekovih dejavnosti (ZureP-1⁴) ter naravnih procesov. Razvoj pojmuje kot kakovostno in / ali kvantitativno spremembo prostorskih struktur v času. Glede na zastavljene cilje razvoja je razvoj lahko uspešen ali neuspešen, pozitiven, negativen...

ZPNačrt⁵ definira prostorski razvoj kot uravnoteženo uresničevanje prostorskih potreb sedanje in prihodnjih generacij ob hkratnem upoštevanju konkurenčnosti in tržnih zakonitosti pri gospodarjenju s prostorom. Ta definicija daje prostorskemu razvoju pridevnik trajnostni.

V nadaljevanju so navedeni potenciali ter prostorsko razvojni trendi, ki so izpostavljeni v Poročilu o prostorskem razvoju 2015.

a) Prostorski potenciali

Prostorski potenciali so naravni, antropogeni in institucionalni elementi, ki vplivajo na razvoj različnih dejavnosti v prostoru (potencial za razvoj gospodarstva, poselitve, razvoj kmetijstva ...). Potenciali so lahko na različnih ravneh obravnave različni oz. se različno izkazujejo (npr. potenciali za razvoj na ravni države; potenciali za razvoj po posameznih področjih, politikah; prostorski potenciali za razvoj dejavnosti na posameznih območjih ...). Opredelitev prostorskih potencialov pomeni prepoznavanje specifičnih značilnosti območja (prostora), pri čemer je v procesu definiranja prostorskih potencialov eno od ključnih vprašanj, katere prostoru lastne kapacitete in potenciali mora država / regija razviti, pridobiti ali ponovno oživiti, da bi se soočila in prilagodila na nove izzive.

Kot prostorski potenciali države so prepoznani:

naravni kapital:

- prometna lega na stičišču štirih evropskih makroregij,
- kakovost vodnih virov (razpoložljivost – kakovost, količina in dostopnost vodnih virov za prebivalstvo in gospodarstvo) ,
- visok delež gozda,
- visok delež naravno ohranjenih območij,

⁴ ZureP-1: Za Zakon o urejanju prostora, Ur.l. RS, št. 110/2002.

⁵ ZPNačrt: Zakon o prostorskem načrtovanju, Ur.l. RS, št. 33/2007.

- privlačnost naravno ohranjenih območij za razvoj turizma;

antropogeni kapital:

- razvita cestna prometna infrastruktura,
- neonesnažena kmetijska zemljišča;

družbeni kapital:

- dobra izobrazbena struktura prebivalstva,
- mobilnost delovne sile;

institucionalni kapital:

- relativno dobra dostopnost prebivalcev do središč višjega ranga (oskrbna središča),
- dobra opremljenost središč policentričnega urbanega sistema s storitvami splošnega pomena.

b) Prostorsko razvojni trendi iz Poročila o prostorskem razvoju 2015

Struktura in prostorska razmestitev prebivalstva:

- demografski trendi (staranje prebivalstva, praznjenje obmejnih in goratih območij ...),
- povečevanje števila prebivalcev v funkcionalnih urbanih območjih (v nadaljevanju FUA) večjih središč,
- stagnacija števila prebivalcev v mestih, nadpovprečno visoko staranje prebivalcev v mestih,
- zviševanje izobrazbene ravni prebivalcev (povečevanje deleža terciarno izobraženih prebivalcev).

Poselitev in naravno-geografske značilnosti prostora:

- ogrodje poselitvenega sistema so mala in srednje velika mesta,
- razpršena poselitev in veliko število majhnih naselij,
- nizka stopnja urbanizacije (50 %),
- širitev pozidanih območij znotraj FUA, suburbanizacija in koncentracija prebivalcev v FUA,
- linijska širitev pozidanih območij ob prometni infrastrukturi in fragmentacija prostora,
- visok delež nenaseljenih stanovanjskih enot,
- dobra opremljenost središč policentričnega sistema z dejavnostmi družbene infrastrukture,
- razvejana prometna infrastruktura / gosta prometna mreža,
- slabšanje kakovosti prometne infrastrukture (državne ceste, železniško omrežje).

Vpliv gospodarstva na regionalni in prostorski razvoj:

- zmanjševanje gospodarske aktivnosti po 2008, gospodarska rast po 2014,
- povečevanje števila in deleža brezposelnih oseb po letu 2009, obrat trenda v letu 2015,
- povečevanje razlike v BDP med statističnimi regijami, ki pa so v evropskem merilu majhne,
- koncentracija delovnih mest v mestih in obmestnih občinah,
- kmetijska zemljišča – zmanjševanje površine kmetijskih zemljišč v uporabi. Zmanjševanje števila kmečkih gospodarstev, povečevanje števila večjih kmetijskih gospodarstev (>20 ha zemljišč),
- povečevanje površine gozdov.

c) Izzivi prostorskega razvoja⁶:

⁶ Vir: Izhodišča za prenovo Strategije prostorskega razvoja Slovenije, 2015. Ministrstvo za okolje in prostor.

Demografske spremembe: splošen trend je povečevanje starostne odvisnosti prebivalstva, zmanjševanje deleža mladih, upadanje naravnega prirasta; migracije prebivalstva načeloma predstavljajo potencial za razvoj, a so lahko hkrati tudi vir neravnovesij (makroregionalno gledano so regije izvora pretežno na vzhodu EU, regije ponora pretežno na zahodu, a tudi na jugu; na nižji ravni, pa se poteka praznjenje odmaknjenih, obmejnih, pa tudi goratih predelov).

Podnebne spremembe: imajo regionalno specifične vplive, večji ko so vplivi, večje so potrebe po prilagajanju; Slovenija je prepoznana kot območje, kjer bodo posledice vpliva podnebnih sprememb v prihodnje velike, kar je posledica njenega geografskega položaja v južnem delu Alp in goratosti ozemlja (sprememba padavinskih vzorcev, povečanje pojavnosti suš, zmanjševanje snežne odeje, vročinski valovi).

Oskrba z energijo in prehod v nizkoogljično družbo: težnja zmanjšanja energetske odvisnosti od fosilnih goriv na eni strani, na drugi strani pa povečanje proizvodnje energije iz obnovljivih virov; rast cen fosilnih goriv pomeni večjo izpostavljenost energetske revščini; uravnotežiti potrebe po energiji s povečanjem energetske učinkovitosti stavbnega fonda, izboljšanjem trajnostne mobilnosti (javni promet) ter novimi koncepti energetske učinkovitega prostorskega načrtovanja in urbanizma.

Globalizacija gospodarstva: koncentracija gospodarske in odločevalske moči ter finančnih virov v ključnih svetovnih vstopnih točkah - prometna vozlišča, središča globalnih finančnih sistemov ali gostitelji R&D centrov (London in New York, v EU pa še Pariz, Milano, konurbacija v Porurju, v soseščini Carigrad, Moskva). Oblikovanje makroregionalnih centrov s koncentracijo predstavništev multinacionalnih podjetij, mednarodnih organizacij (ZN, EU institucije ...) v regionalnih vozliščih in gospodarskih središčih (v srednji in vzhodni Evropi München, Dunaj, Varšava, Praga, Budimpešta).

Vpetost v mednarodni prostor: Slovenija je na stičišču velikih evropskih regij, zato je poseben izziv, kako geografsko lego izkoristiti v prid gospodarskega in družbenega razvoja. Slovenska prometna in energetska infrastruktura je del evropskih omrežij, se pa položaj Slovenije kot stičišča in križišča evropskih prometnih tokov na območju med severnim Jadranom in Srednjo Evrope z gradnjo predvsem prometne infrastrukture v sosednjih regijah (obvozne železniške povezave v Italiji - Tabeljska proga, Avstriji (Koralpe), na Hrvaškem z načrtovano ravninsko progo Reka – Zagreb V.b koridor) spreminja.

Po vstopu Slovenije v EU so se odprle raznolike možnosti za čezmejno in transnacionalno sodelovanje ter makroregionalno povezovanje v okviru evropskih makroregij. Uspešno sodelovanje zahteva zadostne institucionalne kapacitete in usposobljenost akterjev.

5 VPRAŠANJA ZA IZVEDBO SWOT

Pri izvedbi SWOT so udeležencem procesa lahko v pomoč vprašanja, ki si jih zastavljajo pri obravnavi vsebinskih tem v vsaki izmed štirih kategorij (prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti). Spodaj so v pomoč navedena možna vprašanja, ki so vsebinsko prilagojena področju prostorskega razvoja. Nabor vprašanj ni končen in ga je možno med izvedbo SWOT poljubno razširiti ali skrajšati.

POSELITEV IN VLOGA MEST

Ali obstoječa struktura poselitve z velikim številom relativno majhnih naselij prispeva h kakovosti življenja prebivalcev? Je takšen sistem vzdržen in racionalen z vidika drugih družbenih sistemov (zagotavljanje družbenih storitev, infrastrukture ...)?

Kakšno poselitvene pritiske pričakujemo v prihodnje?

Kakšna je vloga mest v slovenskem urbanem sistemu? Je vloga ustrezna ali neustrezna?

Kakšna je vloga nacionalnih / regionalnih središč v širšem makroregionalnem prostoru?

Ali je vloga središč ogrožena?

PROSTORSKA POVEZANOST IN DOSTOPNOST

Kakšna je (kako ocenjujete) povezanost med središči v Sloveniji (različne vrste infrastrukture)?

Kakšna je (kako ocenjujete) povezanost znotraj funkcionalnih urbanih območij (FUA)?

Kako ocenjujete povezanost Slovenije s sosednjimi državami in regijami?

Kako ocenjujete povezanost z globalnimi gospodarskimi središči?

Kako ocenjujete vpliv povezanosti Slovenije (notranja / zunanja) na razvoj gospodarstva?

Kakšna je dostopnost do omrežij informacijske tehnologije?

Kakšna je dostopnost do storitev splošnega javnega pomena?

Vloga Kopra kot pomorske vstopne točke (*gateway*) za državo in širši prostor?

KAKOVOST IN RAZPOLOŽLJIVOST VIROV

Kateri so po vašem mnenju ključni viri za zagotavljanje blaginje prebivalcev Slovenije v prihodnje? Kakšna je njihova razpoložljivost (količina in kakovost)? So ti viri ogroženi? Kaj jih ogroža? So ti viri primerno uporabljeni / izkoriščeni?

Katere vire je treba prednostno zaščititi z ukrepi na področju prostorskega načrtovanja?

Na katerih področjih je treba nameniti večji poudarek samooskrbnosti – strateški viri?

PREPOZNAVNOST IN IDENTITETA

S katerimi prostorskimi značilnostmi se prebivalci Slovenije identificiramo?

Ali pripadnost prostoru lahko izboljša njegovo upravljanje? Kako okrepiti pripadnost?

Kaj identificira Slovenijo navzven? Je prepoznavnost lahko razvojni vir?

UPRAVLJANJE S PROSTOROM

Kako upravljamo s prostorom?

Katere so ovire za boljše upravljanje?

Kako izboljšati medsektorsko sodelovanje in sodelovanje med ravnmi?

Smo po vključitvi v EU zadosti dobro izkoristili instrumente čezmejnega in mednarodnega sodelovanja?

Na katerih področjih in / ali območjih je treba sodelovanje dodatno okrepiti?

6 MATRIKA SWOT

Prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti so bile pripravljene v dveh ločenih korakih in nato združene v enotno matriko. V prvem koraku so bile opredeljene na podlagi ugotovitev Poročila o prostorskem razvoju (MOP, 2015) ter analize Izhodišč za pripravo SPRS 2050 (MOP, 2015). V drugem koraku je bila izvedena interna strokovna delavnica MOP – DzPGS, ki je prinesla dodatne razmisleke; ugotovitve obeh korakov so bile nato združene v enotno matriko. Znotraj posameznih kategorij SWOT so bile razdeljene po prej opredeljenih temah.

Preglednica 2: Prednosti, slabosti, priložnosti, grožnje za prostorski razvoj v Sloveniji

PREDNOSTI	SLABOSTI
<p>POSELITEV IN VLOGA MEST</p> <p>a) Poselitev:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dobro strukturirano policentrično omrežje središč (enakomerna pokritost celotnega ozemlja) - veliko število središč različnih ravni - razpršeno poselitveno omrežja z velikim številom manjših naselij ter le manjša in srednje velika mesta nudijo večjo kakovost življenja, bližino naravnega okolja, dobre možnosti za rekreacijo ohranjena poselitev je pomembno tudi z vidika varnosti države <p>b) vloga mest:</p> <ul style="list-style-type: none"> - boljša odzivnost manjših in srednje velikih mest (kapaciteta za prilagoditve) - dobra opremljenost mest (središč) s splošnimi družbenimi storitvami in storitvami gospodarskega pomena (tudi GJI) - dobra dostopnost do teh storitev v mestih - manjša in srednje velika mesta po meri človeka, omogočajo večjo kakovost bivanja <p>PROSTORSKA POVEZANOST IN DOSTOPNOST</p> <ul style="list-style-type: none"> - dobra razvejano cestno omrežje - dobro razvejano energetska omrežje - vpetost Slovenije v evropsko infrastrukturno omrežje (ceste) - dobra / hitra dostopnost do storitev, delovnih mest, turističnih območij - zadovoljiva dostopnost do primarne ravni oskrbe na celotnem območju države (šolstvo, zdravstvo) - dobra (avto)mobilnost prebivalcev <p>KAKOVOST IN RAZPOLOŽLJIVOST VIROV</p> <ul style="list-style-type: none"> - les kot potencial za gospodarski razvoj, trajnostno gradnjo in energetska vir - kakovostni in izdatni vodni viri (pitna voda) - vodni viri za namakanje v kmetijstvu - hidroenergetska potencial - kakovost kmetijskih zemljišč (proizvodni potencial in krajinska pestrost) - biotska pestrost - obstoj specifičnih območij za OVE (fotovoltaika, vetrna energija, geotermalna energija) <p>PREPOZNAVNOST IN IDENTITETA</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznavna visoka kakovost bivanja - kakovost naravnih virov (ohranjenost in obseg naravnih območij) - pestrost in ohranjenost kulturnih krajin in etnološke posebnosti; pokrajinska pestrost in raznovrstnost <p>UPRAVLJANJE S PROSTOROM</p> <ul style="list-style-type: none"> - razvejanost upravnih storitev – policentrična ureditev uprave (UE) - tradicija prostorskega načrtovanja 	<p>POSELITEV IN VLOGA MEST</p> <p>a) Poselitev:</p> <ul style="list-style-type: none"> - funkcijska nepovezanost naselij (ni skupnega načrtovanja vloge naselij), slabo sodelovanje med mesti - razpršena poselitev povzroča visoke stroške (infrastruktura, mobilnost ...) - veliko število ponudnikov funkcij (javne storitve) slabša njihova kakovost – (npr. zdravstvo) - energetska potratnost (promet, daljinsko ogrevanje ...) - praznjenje obmejnih in goratih območij <p>b) vloga mest:</p> <ul style="list-style-type: none"> - šibka vloga slovenskih mest v primerjavi z mesti v sosednjih državah, ni močnih urbanih centrov, ki bi bili dobro vpeti v mednarodne tokove (odločevalska središča) <p>PROSTORSKA POVEZANOST IN DOSTOPNOST</p> <ul style="list-style-type: none"> - centralizacija dejavnosti v večjih središčih; velika razlika med mesti in podeželjem pri osnovni oskrbi (trgovina, banke, delno pošta) - krčenje storitev zlasti na podeželju – zapiranje uradov /podružnic /izpostav zaradi ekonomike in obsega poslovanja - slabo vzdrževano in zastarelo železniško omrežje - pomanjkanje investicij v železniško omrežje / počasna prenova nedokončana izvedba prometnega omrežja (razvojne osi) - slaba povezanost različnih vrst prometa (multimodalnost) - odvisnost od osebnega prometa (»enostranska dostopnost) - slaba dostopnost z JPP izven večjih mestnih območij <p>KAKOVOST IN RAZPOLOŽLJIVOST VIROV</p> <ul style="list-style-type: none"> - stanovanjska oskrba – neustrezna razporeditev stanovanjskega fonda, starost in slaba kakovost stanovanj; pomanjkanje ustreznih vrst stanovanj; pomanjkanje ponudbe - zmanjševanje površin kmetijskih zemljišč (opuščenje kmetijskih zemljišč, zaraščanje in pozidava) - neenakomerna razporeditev vodnih virov (vododeficitarna območja) - slaba izkoriščenost lesa kot vira za industrijo in v energetiki - omejene možnosti za nekatere obnovljive vire ter konfliktnost z drugimi rabami prostora in/ali varovanjem naravnih vrednot – hidroenergija, veter - nevarnost poplav in drugih naravnih nesreč (suše, plazovi ...) <p>PREPOZNAVNOST IN IDENTITETA</p> <ul style="list-style-type: none"> - nezmožnost izkoristiti prepoznavnosti prostora - sloves države z veliko administrativnimi ovirami; malo tujih investicij - opuščanje kmetijskih površin – izguba identitete in zmanjševanje krajinske privlačnosti in pestrosti <p>UPRAVLJANJE S PROSTOROM</p> <ul style="list-style-type: none"> - medresorska neusklajenost; neusklajenost javnih politik in pomanjkanje skupne razvojne vizije - odsotnost regionalne ravni prostorskega planiranja - pomanjkanje ustreznih ukrepov zemljiške politike - pogosto spreminjanje zakonodaje - prekomerna sektorska zaščita lastnih politik - javne koristi prostorskega načrtovanja v javnosti slabo (ali sploh ne) prepoznane

PRILOŽNOSTI	GROŽNJE
<p>POSELITEV IN VLOGA MEST</p> <p>a) vloga mest:</p> <ul style="list-style-type: none"> - boljše sodelovanje med mesti znotraj FUA za izboljšanje konkurenčnosti v širšem prostoru - krepitev regionalnih središč v policentričnem sistemu poselitve - boljše sodelovanje – povezovanje z mesti v čezmejnem prostoru - racionalizacija razporeditve dejavnosti v prostoru in krepitev kakovosti storitev - proste površine v obrtnih in proizvodnih conah <p>b) poselitev:</p> <ul style="list-style-type: none"> - možnost uveljavitve samooskrbe in lokalnih oskrbovalnih verig - krepitev energetske samooskrbe v regiji / na podeželju <p>PROSTORSKA POVEZANOST IN DOSTOPNOST</p> <ul style="list-style-type: none"> - Položaj ob / na EU TEN-T omrežju (prometni koridorji) - Luka Koper – vstopna točka - Izboljšave IKT omrežja in možnosti dela od doma(?) <p>KAKOVOST IN RAZPOLOŽLJIVOST VIROV</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dobra izobrazbena struktura prebivalcev – možnost za tehnološki razvoj - Razvoj dejavnosti vezanih na vire (kmetijstvo, gozdarstvo, energetika, turizem) - Uveljavljanje lokalne in regionalne samooskrbe - zmanjševanje energetske odvisnosti Slovenije od fosilnih gorivi - prehod v nizkoogljično družbo <p>PREPOZNAVNOST IN IDENTITETA</p> <ul style="list-style-type: none"> - kakovostna arhitekturna prepoznavnost - ohranjanje obstoječe identitete – naravna in kulturna krajina - Priložnost za razvoj turizma <p>UPRAVLJANJE S PROSTOROM</p> <ul style="list-style-type: none"> - večje povezovanje med deležniki - izboljšanje usklajenosti javnih politik - dogovor o skupnih razvojnih prioritetah (nacionalna in regionalna raven) - nova vloga mest - večja vloga povezovanja v čezmejnem in širšem makroregionalnem prostoru 	<p>POSELITEV IN VLOGA MEST</p> <p>a) vloga mest:</p> <ul style="list-style-type: none"> - slabljenje mest, propadanje / degradacija mest ali delovnih mest <p>b) poselitev:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nadaljevanje trenda suburbanizacije - nadaljevanje trenda razpršene poselitve - praznjenje podeželja, obmejnih in goratih območij - opuščanje naselij <p>PROSTORSKA POVEZANOST IN DOSTOPNOST</p> <ul style="list-style-type: none"> - neenakomerna dostopnost do storitev in krčenje storitev na podeželju - Povečevanje tranzitnega tovornega prometa po cestah brez ugodnih ekonomskih učinkov za Slovenijo - Odvisnost prebivalcev od prevoza z osebnimi gorivi, izpostavljenost cenam goriv - Nadaljnje propadanje infrastrukturnih omrežij <p>KAKOVOST IN RAZPOLOŽLJIVOST VIROV</p> <ul style="list-style-type: none"> - neprimerna ponudba delovnih mest (neusklajenost med ponudbo in usposobljenostjo prebivalcev) - staranje prebivalstva - uničevanje in onesnaženje naravnih vrednot ter virov - prekomerno izkoriščanje ali neustrezna lokacija naprav za rabo OVE - omejevanje javne rabe naravnih virov / dobrin - prekomerna eksploatacija naravnih virov (tudi obnovljivih, vode ...) <p>PREPOZNAVNOST IN IDENTITETA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izguba prostorske identitete - Vnos tujih arhitekturnih tipov, vzorcev in izguba identiteta zaradi globalizacije <p>UPRAVLJANJE S PROSTOROM</p> <ul style="list-style-type: none"> - podnebne spremembe z regionalno specifičnimi vplivi, naravne nesreče - globalizacija gospodarstva - težnje po ustanavljanju novih občin - nadaljnje politike izvajanja raznolikim območjem neprilagojenih /neustreznih razvojnih ukrepov